

**Міністерство освіти та науки України
Міністерство культури України
Національна хореографічна спілка України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Кафедра хореографії**

МАТЕРІАЛИ

I Міжнародної науково-практичної конференції

**ХОРЕОГРАФІЧНА КУЛЬТУРА І ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

30 квітня – 1 травня

Київ 2019

УДК 378.011.3-051:792.8

Хореографічна культура і освіта : проблеми та перспективи : Зб. матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції , Київ 30 квітня – 1 травня 2019 р. – Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова , 2019 – 117 с.

Рекомендовано Вченою радою Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 20 листопада 2019 р.).

Збірник містить матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції «Хореографічна культура і освіта: проблеми та перспективи», проведеної кафедрою хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова за підтримки Національної хореографічної спілки України у рамках Міжнародного конкурсу «Веселкова Терпсихора» 30 квітня – 1 травня 2019 р. До збірника увійшли тези учасників конференції.

Редакційно колегія:

**Федоришин
Василь Ілліч**

Декан Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор

**Вантух Мирослав
Михайлович**

Герой України, Народний артист України, академік Національної академії мистецтв України, професор, завідувач кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова, голова Національної хореографічної спілки України

**Козинко
Лілія Леонідівна**

Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

**Білошкурський
Володимир Степанович**

Заслужений працівник культури України, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

**Захарчук
Ольга Євгенівна**

Старший лаборант кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ХОРЕОГРАФІЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Єфременко О. Ю. - магістрант кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Скопич А. В. – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова

На сьогоднішній час проблема формування та розвитку творчих здібностей дітей є однією з центральних у педагогіці, оскільки прогрес суспільства – це шлях постійної творчості, додання стереотипів і вироблення нових, нестандартних ідей, оригінальних підходів і шляхів до їх втілення. Одним із головних педагогічних завдань при цьому є виховання людини, здатної акумулювати й творчо переосмислювати набутий людством досвід у науці, культурі, мистецтві. Це відображено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, яка підкреслює необхідність застосування нових педагогічних технологій особистісно-зорієнтованої моделі виховання для формування та розвитку творчих здібностей дітей.

Психолого-педагогічні основи творчих здібностей вивчали Д. Богоявленська, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, С. Рубінштейн, Г. Костюк, В. Мерлін, та інші. Педагогічний аспект зазначеної проблеми розкривається в працях Ю. Бабанського, М. Данилова, Б. Коротяєва, І. Лернера, В. Паламарчук, С. Рубінштейн, О. Савченко, М. Скаткіна, Т. Шамової та інших. Дослідниками сформульовано основні умови розвитку творчих здібностей (Н. Вишнякова, Л. Івахненко, В. Лозова, Ю. Неженцев, С. Сисоєва), виявлено специфіку впливу різних засобів естетичного виховання на розвиток творчих здібностей молодших школярів (Л. Гуляєва, В. Кузін, А. Щербо), визначено особливості прояву творчих здібностей старших дошкільнят та молодших школярів у різних видах діяльності: ігровій – Ю. Косенко, трудовій – В. Сьомін, В. Тищенко, образотворчій – С. Діденко, В. Кардашов, музичній – В. Рагозіна, танцювальній – Р. Акбарова, С. Акішев, О. Горшкова, О. Мартиненко, А. Шевчук. [3, с. 34].

Проблема розвитку творчості і творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але створення, відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості. Робота не за шаблоном,

не за зразком є також показником розвинутих творчих здібностей. Творчість є одним із засобів підвищення емоційного тону особистості, закріплення комплексу емоційно-вольової регуляції, а головне – актуалізації позитивної гами переживань, яка супроводжує ефективну працю, переживання радості від зробленого, досягнутого, почуття впевненості у своїх силах, у своєму творчому потенціалі й творчих здібностях.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях хореографії.

Розглядаючи творчі здібності, на нашу думку, дуже важливим є дослідження Никитина В. Ю. Він розглядає творчі здібності, як синтез властивостей і особливостей особистості, характеризуючи рівень їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності і зумовлюючий рівень їх результативності. Творчі здібності – це якості й властивості особистості, які виявляються у синтезі мотиваційної, інтелектуальної, організаційної та комунікативної сторін творчої діяльності, від яких залежить можливість та рівень її успіху [6, с. 65].

Досліджуючи творчі здібності Павленко О. В. поділяє їх на такі групи:

- розумові здібності;
- здібності, пов'язані з темпераментом (емоційність);
- здібності, пов'язані з мотивацією (інтереси і нахили) [7, с. 27].

У педагогічній практиці першочерговими показниками хореографічного таланту дитини і пріоритетним орієнтиром для більшості балетних педагогів слугують природні (фізичні, анатомічні) дані, що уможливають реалізацію емоційно-пластичних основ танцю: балетна постава, особливості хребта, будови кінцівок, стійкість, виворотність ніг, гнучкість, обертання, вільне і пластичне володіння руками, координація рухів, витривалість, сила тощо. Щоправда анатомічні властивості досвідченими педагогами оцінюються комплексно, в залежності одна від одної. Так, Г. Березова наголошує на виявленні і розвитку особистісних рис дитини-танцівника, необхідних для успіху в хореографічному мистецтві (креативність, образність мислення, уява, активність думки, уважність, спостережливість, фантазія, якість сприйняття, інтерес до танцю, розкутість та інші, що викликають естетичні переживання, а отже, належать до емоційної сфери), музичних здібностей як основи збагачення емоційної сфери, що впливає на якість опанування рухів, допомагає формувати поставу, координацію, знімає втому, викликає процеси збудження і гальмування тощо [1, с. 8].

Відаючи належне віртуозним аспектам розвитку юного танцівника, А. Ваганова особливо наголошувала на їх образно-змістовій складовій, пов'язуючи останню з моторними рисами (координацією): «досягнення в танцювальному екзерсисі повної координації всіх рухів людського тіла змушує

в подальшому наповнювати рухи думкою, настроєм, тобто надавати їм тієї виразності, яку називають артистичністю» [2, с. 13].

Підпорядкованість технічних засад танцю, які розвиваються на основі фізичних анатомічних даних, задачам образності – твердження не нове, однак воно не обґрунтовує сутності хореографічної обдарованості незалежно від напряму танцювальної творчості, оскільки не розкриває того, з чого складається здатність творення хореографічного образу танцівником, котра фактично є провідним ідентифікатором його обдарованості, механізмом взаємодії його компонентів [2, с. 55].

Коли ми намагаємося зрозуміти і пояснити, чому діти, поставлені в однакові умови, досягають різних успіхів, ми звертаємося до поняття здібності. Цей термін, не дивлячись на його давнє і широке вживання в психології і педагогіці, наявність в літературі багатьох його визначень, неоднозначний. Якщо підсумувати його дефініції і спробувати їх представити в компактній класифікації, то вона виглядатиме таким чином:

1. Здібності – властивості душі людини, що розуміються як сукупність різноманітних психічних процесів і станів. Це найбільш широке і найстаріше з наявних визначень здібностей.

2. Здібності є високим рівнем розвитку загальних і спеціальних знань, умінь і навичок, що забезпечують успішне виконання людиною різних видів діяльності. Дане визначення з'явилося і було прийняте в 18-19 століттях, частково є вживаним і в даний час.

3. Здібності – це те, що не зводиться до знань, умінь і навичок, але пояснює (забезпечує) їх швидке придбання, закріплення і ефективне використання на практиці. Це визначення найбільш поширене зараз. І в той же час є найбільш вузьким і найбільш точними зі всіх визначень [4, с. 74].

Для дітей молодшого шкільного віку форми хореографічної діяльності – танці, марширування, уроки ритміки, спортивні вправи – відповідають їхній природній потребі в фізичній активності. Рух стимулює діяльність організму, сприяє напруженню м'язів, активізації всіх органів. Потреба у русі в єдності з потребою нових вражень є провідною в розвитку дітей даного віку. Цей процес відбувається нерівномірно. Кожний його період характеризується вибірковою продуктивністю в напрямках, наприклад: розвитку мовлення, оволодіння уміннями читати, писати тощо. Такі періоди називають сензитивними. Вони визначаються найбільшою продуктивністю розвитку деяких умінь, властивостей і мають тимчасовий перехідний характер. Вік молодшого школяра вважається дуже важливим для становлення сфери рухів, моторики. У цей час відбувається становлення дитячого організму, відбувається інтенсивний розвиток організму дитини; прості і складні рухи визначаються невимушеністю. Пізніше моторні уміння розвиваються з утрудненням, потребують від індивіда більше вольових зусиль, напруження для удосконалення.

Успішність виконання будь-якої діяльності залежить не від якої-небудь однієї, а від поєднання різних здібностей, причому це поєднання, що дає один і той же результат, може бути забезпечене різними способами. За відсутності необхідних завдатків до розвитку одних здібностей їх дефіцит може бути заповнений за рахунок сильнішого розвитку інших [3, с. 34].

Ось в чому полягають особливості розвитку психічних процесів дітей молодшого шкільного віку. Відчуття та сприймання молодших школярів характеризуються високою гостротою зору та слуху, доброю орієнтацією у формах та кольорах. Сприймання стає довільним. Вдосконалюється робота аналізаторів, що дозволяє розрізняти відтінки кольорів, висоту звуків і т.д. Також молодші школярі вже досить легко сприймають поняття «ліве» та «праве». У них розвивається спостереження. Вміють розрізняти годину, день, тиждень, але погано сприймають поняття «хвилина», «місяць» та хронологічні дати. Дуже важко дітям цього віку сприймати перспективу.

Розвиток пам'яті молодших школярів характеризується зміною способів запам'ятовування: у I та II класі повторюються окремі рухи, вправи, в III – повторюються групи рухів, вправ та комбінацій, в IV класі використовуються логічні прийоми запам'ятовування. Поступово підвищується здатність зачувати і відтворювати. Зростає продуктивність, обсяг, міцність, точність запам'ятовування. Відбувається зміна співвідношення мимовільного і довільного запам'ятовування (у бік другого) та образної і словесно-логічної пам'яті.

Мислення молодших школярів починає функціонувати на рівні конкретних операцій. Дитина може розуміти і давати визначення. Операції аналізу і синтезу починають пов'язуватись при порівнянні об'єктів. Аналіз поступово переходить в абстрагування. Узагальнення спочатку відбувається перцептивно-практичним способом, потім переходить в уявно-мовний спосіб. Зростає кількість індуктивних та дедуктивних умовисновків.

Уява в молодшому шкільному віці є надзвичайно бурхливою, яскравою, некерованою. Відтворювальна уява вдосконалюється: вона стає більш реалістичною і керованою. Відбувається перехід від репродуктивних форм уяви до творчої. Зростає вимогливість дитини до образів уяви. Зростає швидкість утворення образів фантазії. Виникають бажання, здійснення яких випереджає можливості сучасної науки.

У молодших школярів переважає мимовільна увага (яка досить активно розвивається). Відповідно цьому будується навчальний процес, в якому використовується яскраве методичне забезпечення. Поступово розвивається довільна увага [4, с. 19].

Гра для дітей на заняттях з хореографії активізує їхній творчий розвиток, розкриває перед кожною дитиною найпростіші уявлення про близький світ, пробуджує рухливість та бадьорість. Створюючи музично-ігровий репертуар для дітей, педагог повинен звертатися також і до українського ігрового

фольклору, який увібрав у себе жартівливі сценки, трудові процеси, природні явища, звички тварин. Як свідчить досвід роботи, застосування такої форми навчання сприяє розвитку творчих дітей. Самостійне створення хореографічного етюд до запропонованої казки, картини спонукають до творчості, самовираження дитини. Важливо залучати дітей до виконання творчих завдань, метою яких є викликати в них відповідні почуття, допомогти їм увійти в уявну ситуацію, знайти нові способи дії [5, с. 26].

Розвитку творчих здібностей дітей на заняттях з хореографії сприяють також і різні форми імпровізації (наслідування навколишнього середовища, передача настрою та ритму музики).

Отже, можна зробити такі висновки та підкреслити, що творчі здібності є сплавом багатьох якостей. І питання про компоненти творчого потенціалу людини залишається до цих пір відкритим, хоча зараз існує декілька гіпотез, що стосуються цієї проблеми. Багато психологів зв'язують здібності до творчої діяльності, перш за все з особливостями мислення. Сам процес засвоєння хореографічної культури дитиною вимагає гармонійного поєднання у діяльності хореографа-балетмейстера специфіки образної мови танцювального образу, інтерпретації змісту та імпровізації форми на підставі принципів навчання і виховання: наочності як основи удосконалення хореографічних рухів; системності викладання з використанням різноманітних форм роботи з дітьми; доступності як вирішення проблеми «бар'єру» психофізичних навантажень; послідовності як основи поступального засвоєння хореографічної культури і усвідомлення синтетичної основи хореографічного мистецтва.

Здібності – індивідуально-психологічні стійкі властивості особистості, які є вирішально-визначальною умовою успішності становлення і функціонування її як суб'єкта певного виду діяльності.

Здібності не зводяться до знань, умінь і навичок, що є у людини, але вони забезпечують їх швидке надбання, фіксацію й ефективне практичне використання.

Задатки – це потенційні можливості, що виявляються в діяльності, яка не може існувати без них.

Кожна здібність становить складну синтетичну якість людини, в якій поєднуються окремі психічні властивості: чутливість, спостережливість, особливості пам'яті, уяви, мислення і т.д.

Успішний розвиток творчих здібностей можливе лише при створенні певних умов, що сприяють їх формуванню. Такими умовами є:

1. Раннє фізичний та інтелектуальний розвиток дітей.
2. Створення обстановки, що випереджає розвиток дитини.
3. Самостійне рішення дитиною завдань, що вимагають максимального напруження сил.
4. Надання дитині свободи у виборі діяльності.
5. Розумна, доброзичлива допомога дорослих.

6. Комфортна психологічна обстановка, заохочення дорослими прагнення дитини до творчості.

Танець, як ніякий інший вид мистецької діяльності, потребує підвищеної працездатності, терпіння, волі, наполегливості, що виявляються вже на перших етапах включення дитини у процес хореографічної творчості і вважаються необхідними психологічними рисами майбутнього танцівника, оскільки допомагають долати фізичні навантаження і забезпечують успішний результат. У синтезі вони утворюють специфічні особистісні якості, які посідають особливе місце в структурі хореографічної обдарованості. У зв'язку з цим варто звернути увагу на висновки згаданого вище дослідження І. Сосніної, яка в комплексі хореографічних здібностей, з одного боку, виокремлює і детально вивчає такі важливі для ідентифікації обдарованості й успішності артиста балету особливості фізичних даних, як будова стопи, розрахунки динаміки співвідношення зросту і ваги тощо, які, природно, дозволяють долати фізичні навантаження, а з іншого – пропонує ввести новий термін – «професійно значущі якості особистості артиста балету», виокремлюючи при цьому особливі вимоги до вольових якостей танцівника, присутність яких є принциповою саме в хореографічній творчості. Важливо також зазначити, що воля і свідоме спрямування фізичних навантажень танцівника фокусуються на його власному тілі, точніше – на його моториці (координації рухів), а для оволодіння технікою буде потрібна здатність диференціації просторових і силових характеристик танцю, яка, з огляду на єдність музично-пластичного інтонування, органічно «злита» з музичною, зоровою, руховою пам'яттю і підкресленою вимогою в структурі музичності танцівника до чуття ритму.

Література:

1. Березова Г. О. Хореографічна робота з дошкільнятами / Г. О. Березова. - К. : Музична Україна, 1989. - 208 с.

2. Ваганова А. Я. Основы классического танца: учебн. пособие / А. Я. Ваганова. - М.-Л. : Искусство, 1963. - 179 с.

3. Габеркорн І. І. Теоретичні аспекти розвитку творчих здібностей молодших школярів / І. І. Габеркорн // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. статей. – Вип. 13. – Ч. 1. – Ялта : РВВ КГУ, 2006. – С.72-78.

4. Горшкова Е.В. От жеста к танцу. Методика и конспекты занятий по развитию у детей 5-7 лет творчества в танце / Е. Горшкова. – М. : Гном и Д, 2002. – 120 с.

5. Нестерова К.В. Современный танец как средство развития творческой индивидуальности подростков. Дис канд.пед.наук, 13.00.02. – М, 2011. – 150 с

6. Никитин В. Ю. Модерн джаз танец. Методика преподавания / В. Никитин – М. : ВЦХТ, 2002. – 162 с.

7. Павленко О.В. Проекція моральності на процес творчості молодших школярів / О.В. Павленко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Випуск 38. Серія : Педагогічні науки : [збірник]. Чернігів : ЧДПУ, 2006. - № 38. – С. 85-89.

ШЛЯХИ РЕГУЛЯЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ПІДЛІТКА ПІД ЧАС ТЕАТРАЛЬНО-ХОРЕОГРАФІЧНИХ ВИСТАВ

Кузьменко О. М. - магістрант кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова;
Піменова Л. О. – Заслужений працівник культури України, доцент кафедри хореографії Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Неможливо уявити людське життя без емоцій. Втрата емоцій – це втрата специфічних рис людини. Нормальне життя повинно бути емоційно насиченим з переважанням позитивних емоцій.

Емоційний стан тісно пов'язаний з почуттями. Вони виникають лише за наявності певного рівня інтелекту і відображають відношення предметів і явищ до вищих потреб і мотивів діяльності людини.

Емоції виконують регулятивну функцію. Супроводжуючи будь-які прояви активності особистості, вони є важливим механізмом внутрішньої регуляції психічної діяльності й поведінки, що спрямована на задоволення потреб.

Кожну емоцію можуть супроводжувати виразні рухи. За зміною ходи, поставою, а також жестами людини, мімікою, інтонацією, зміною швидкості мовлення можна скласти уявлення про емоційний стан підлітка.

Спостерігаючи за виразом обличчя, ми не тільки розуміємо, що відчуває підліток, але й самі переходимо в його стан: співпереживаємо, співчуваємо, жаліємо або радіємо. Таким чином, виразні рухи – своєрідний засіб спілкування між людьми.

Будучи важливим фактором емоційної сфери, емоції є процесом безпосереднього переживання почуття. Суб'єктивно вони проявляються як позитивний стан захоплення, насолоди або як негативний стан незадоволення. Кожна емоція має власну картину суб'єктивного переживання та характеризується певним набором виразних рухів. Вона може бути зумовлена реальними чи уявними ситуаціями.